

УДК 373.2.015.311

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.17>

Івах С. М.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються питання становлення особистості дитини старшого дошкільного віку; наголошується, що цей процес стосується як її морального виховання та гуманізації, котрі включають формування її орієнтації на національні цінності, так і реалізації особистісно-орієнтованого підходу до виховання, що проявляється в його діяльній активізації, індивідуалізації, демократизації, що, зі свого боку, передбачає врахування різного рівня складності матеріалу, навчальних програм тощо.

Основним чинником успішного становлення особистості на етапі дошкільного дитинства визначено соціокультурну ситуацію розвитку дитини-дошкільника, яка охоплює складну систему взаємозалежностей у системі «батьки – діти – вихователі» та ґрунтується на узгодженості, єдності в діях педагогічного колективу та батьків, взаєморозумінні між ними.

Досліджено умови забезпечення особистісно-орієнтованого становлення дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти та сім'ї, серед яких – наявність високодуховної атмосфери, забезпечення індивідуального підходу до підготовки і врахування можливостей дитини, її бажань, потреб у рівноправному спілкуванні, збагачення її внутрішнього світу, культура налагодження взаємин, використання системи методичних способів в освітній роботі, приклад педагога для наслідування тощо.

Доведено, що для успішного розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку, стабілізації її особистісних властивостей, зміцнення індивідуального стилю поведінки суттєвими чинниками постають врахування особливостей певного виду діяльності, наявність декількох програм діяльності залежно від індивідуальних особливостей дитини і досить чітке усвідомлення їх усіма суб'єктами виховного процесу.

Ключові слова: становлення особистості, орієнтири, цінності, світогляд, пріоритетність морального розвитку, дитина старшого дошкільного віку.

Центральним елементом оновлення сучасної вітчизняної дошкільної освіти фахівці називають реалізацію її гуманістичної сутності, перенесення акценту на духовні цінності. Заклади нашого дошкільня мають утверджувати самоцінність людської особистості, увагу до індивідуальних особливостей, забезпечувати виховання любові, милосердя до людей, працьовитості, наполегливості, ініціативності, поваги до гідності будь-якої особи, творчого підходу до діяльності. Це означає також створення максимально сприятливих умов для виявлення й розвитку здібностей кожної дитини, для її самовизначення та самореалізації, подолання формалізму в виразненні основних орієнтирів її особистісного становлення. А це, зі свого боку, передбачає організацію освітнього процесу, при якій враховуються індивідуальні (у т. ч. й вікові) відмінності вихованців, рівень розвитку їхніх здібностей до різних видів діяльності; зумовлює активний пошук ефективних форм організації освітньої роботи з певними категоріями дітей, перевірку результативності обраних методів, прийомів і засобів взаємодії з ними упродовж групової та індивідуальної взаємодії.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень, присвячених проблемі орієнтирів становлення особистості, засвідчує багатоглибкість її висвітлення вітчизняними вченими. З'ясовані сутність демократизації всієї освіти, окреслені її орієнтири, обґрунтована необхідність включення особистості до перетворювальної діяльності (О. Вишневський [2], О. Кобрій [3] та ін.), виокремлено умови вдосконалення самостійної пізнавальної діяльності з метою орієнтації на перетворювальну діяльність особистості (О. Корсакова, С. Трубацова та ін.).

У науково-педагогічній літературі неодноразово опрацьовувалися різні аспекти становлення та розвитку особистості на ранніх етапах онтогенезу (Н. Андрусич, О. Кононко [4], В. Лекторський, Л. Парамонова, Н. Поддяков та ін.). Дослідники характеризували особливості організованої самостійної діяльності дітей у закладі дошкільної освіти, нові підходи до вивчення особливостей їхнього мислення, умови підвищення ефективності освітнього процесу у закладі дошкільної освіти.

Науковці Т. Дронова та О. Проскура встановили залежність проєктування освітньої діяльності закладу дошкільної освіти від заданих орієнтирів розвитку особистості старшого дошкільника у розробленій ними програмі переходу від дошкільного періоду до шкільного. Питання наступності освітньої діяльності ЗДО і школи досліджують Н. Борисова [1], О. Савченко [9]. Особливості інтелектуального розвитку старших дошкільників стали предметом уваги науковців Т. Кондратенко, В. Котирло, С. Ладивір [6], [7].

Зауважимо, що традиційна орієнтація вітчизняної системи дошкільної освіти передусім на інтелектуальний розвиток дитини та недостатня увага до її виховання негативно впливає на загальну перспективу самовизначення та самореалізації дошкільнят, ускладнюючи цілісне становлення особистості. Усвідомлення виявлених недоліків, а також недостатня розробка цих питань у контексті нового соціального замовлення зумовили вибір проблематики нашої наукової розвідки.

Метою статті є визначення педагогічних умов особистісно-орієнтованого становлення старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти.

Відомо, що від характеристики власне процесу організації специфічно дитячих видів діяльності, від характеру керівництва цим ним суттєво залежить становлення особистості дитини. Традиційно ми звикли, що управління освітньо-виховним процесом реалізують винятково дорослі. Педагог знає, що і в який спосіб мають робити діти, яких результатів слід чекати на виході. За такого формату взаємодії дитині слід адаптуватися до вимог дорослих, адекватно реагувати, виконуючи завдання. Очевидно, що вихованець у цій системі є об'єктом впливу і повністю залежить від дорослого. Його активність керована дорослим, у діяльності переважає репродуктивний характер (завдання поставлені дорослим і ним же визначено шлях їх розв'язання). Цілком зрозуміло, що при цьому враховувати індивідуальні особливості прояву закономірностей розвитку окремих учасників процесу не передбачається. У кращому разі проводиться індивідуальна робота з дітьми, котрі не зовсім справляються із завданнями на заняттях. Очевидно, що можливості впливу такого керівництва освітньо-виховним процесом на розвиток дитячої особистості досить обмежені, адже при цьому контролюється і фіксується насамперед адаптивність дошкільника до освітнього режиму (організованість, дисциплінованість, виконавська активність).

Новітні педагогічні технології передбачають зміни саме в цьому ракурсі – у форматі управління навчальним процесом, у життєдіяльності групи закладу. Сьогодні ніхто не заперечуватиме, що педагоги вітчизняного ЗДО мають за мету створити належні умови для повноцінної реалізації особистісного потенціалу кожного вихованця. Але при цьому далеко не завжди правильно тлумачать суть такого підходу, основним принципом якого є індивідуалізація освітнього процесу, що означає не просто враховувати індивідуальні особливості дітей, а забезпечити відповідні умови для їхнього особистісного розвитку. Власне це й сприятиме становленню своєї неповторної цілісної особистості – не «зрівнялівка» суб'єктності окремої дитини, а її всіляка підтримка і розвиток.

Необхідно усвідомити: освітньо-виховний процес, зокрема навчання, має залишатися керованим іззовні, але не авторитарним. Уже в самій назві гуманно-особистісна взаємодія дорослого з дитиною закладено новий формат управління з боку вихователя – а саме створення умов для повноцінного розвитку окремої дитини як суб'єкта життєдіяльності. Іншими словами, сам спосіб управління освітньо-виховним процесом слід зробити адекватним специфічній характеристиці суб'єктів процесу діяльності: дошкільник прагне бути «як дорослий», хоче жити активним життям, усе осягати «тут і тепер», потребує адекватної свободи дій і при цьому емоційного захисту з боку близьких дорослих. Усе це й забезпечується суб'єкт-суб'єктними партнерськими взаєминами дорослого з дітьми в колективному співжитті.

За таких умов здійснення навчально-виховного процесу індивідуалізованої освіти спрямовується на врахування таких аспектів розвитку дітей, як вікові, статеві належності, фізичний розвиток, здібності та інтереси дітей, тип вищої нервової діяльності, специфіка розвитку самосвідомості; а також чинників соціально-етичної, емоційно-вольової, потребово-мотиваційної та пізнавальної сфер [5, с. 36].

Щоб забезпечити становлення особистості дитини старшого дошкільного віку в освітньому процесі закладу дошкільної освіти слід керуватися такими вимогами:

- комфортність перебування дітей у дошкільній установі (затишне домашнє оточення);
- наявність куточків усамітнення і психологічного розвантаження;
- чисельний склад групи – не більше 18 – 20 осіб;
- складання індивідуального освітнього маршруту для кожної дитини і створення умов для формування різновікових груп спілкування дітей, формування дитячої субкультури тощо);
- розвиток дошкільника упродовж різних видів дитячої діяльності, що сприяють формуванню інтегральних якостей його особистості й інтегративності сформованих знань та умінь, використання інтерактивних методів навчання дітей і батьків, проведення занять в умовах вибору альтернативного режиму, орієнтація на виховання успішної дитини, баланс спільної діяльності педагогів і дітей (екскурсії, цільові прогулянки, ігри, дозвілля тощо) і вільної діяльності дітей та батьків (доручення, домашні завдання, виставки, шефська допомога, інформація);
- формування цілісної картини світу, виразнення взаємозв'язків між природним і соціальним оточенням за умови пріоритетності культурної спадщини, опора на емоційну чуттєву сферу дитини і пріоритетність формування ціннісних орієнтацій та сенсів;
- створення позитивного іміджу закладу дошкільної освіти (естетичне оформлення його ділянки, прогулянкових майданчиків, будівлі і внутрішнього оформлення та ін.);
- залучення ЗДО до побудови єдиного соціокультурного середовища (максимальна узгодженість усіх основних елементів, що включають як природні, так і культуровідповідні компоненти, котрі відображають сучасну природну соціокультурну ситуацію), реалізація авторських програм розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Важливим є також розуміння того, що у становленні особистості велике та першопочаткове значення відіграють виховання й навчання, оскільки вони передують розвитку, зумовлюючи його успішність, створюють у дитини «зону найближчого розвитку» (процеси, які вона може здійснювати в умовах суб'єкт-суб'єктних взаємин із дорослими). А розвиток, зі свого боку, активізує загалом увесь освітній процес. Необхідно усвідомлювати нерозривний взаємозв'язок між навчанням та розвитком дитини старшого дошкільного віку,

оскільки освітній процес має якнайщільніше узгоджуватися із закономірностями розвитку дитини на цьому віковому етапі особистісного становлення.

Як відомо, здатність до творчих ініціативних дій є результатом тривалого накопичення та диференціації особистісного досвіду, здобутого в умовах взаємодії суб'єкта з предметним світом, тривалої участі у привабливій діяльності, організованій у розвивальному середовищі за принципами гуманно-особистісного підходу до дитини.

Педагог організовує й очолює описані процеси. При цьому він має керуватися розумінням внутрішніх джерел розвитку дитини, водночас спрямовуючи зовнішні умови на зміцнення сил та увиразнення здібностей особистості, які проявляються в багатогранній діяльності. Такий освітній процес, орієнтований на особистісне становлення кожної дитини, унеможливує будь-який примус, сприяє вільному вибору дитиною змісту і способу дій, забезпечує активність, спонукає до творчої ініціативи, активізує саморозвиток й адекватне самоставлення.

Тому вважаємо, що для успішного розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку, стабілізації її особистісних властивостей, зміцнення індивідуального стилю поведінки суттєвими чинниками постають урахування особливостей певного виду діяльності, наявність кількох її програм (залежно від індивідуальних особливостей дитини) і досить чітке усвідомлення їх усіма суб'єктами виховного процесу [7, с. 5].

За таких умов старший дошкільник самостійно формує свій стиль діяльності – з урахуванням власних можливостей та інтересів, а не за настановами і вказівками дорослого. Конструювання власного стилю діяльності дає дитині змогу зберегти свою особистісну цілісність та самобутність в умовах мінливого світу, водночас адаптуючи дії та поведінку відповідно до особливостей соціального середовища. Гармонізація індивідуального стилю діяльності, його суспільної спрямованості уможливується через стимулювання та збагачення різних видів діяльності дошкільника: гри, праці, навчання, спілкування, образотворчої діяльності тощо.

Оскільки розвиток індивідуального стилю діяльності визначається самостійним її виконанням, необхідно надати дітям можливість якомога більше діяти самостійно. Для цього необхідно забезпечити вихованцям той вид діяльності, що цікавить їх найбільше. Крім того, при організації будь-якого виду діяльності потрібно впроваджувати такі підходи, що забезпечують найважливіші дитячі потреби: у грі, самостверженні, самопізнанні, спілкуванні, визнанні серед інших [8, с. 19].

Так, протягом різних видів діяльності дітям слід надавати можливість самостійно:

- визначати задум (мету, мотив) діяльності;
- обирати предмети й матеріали, необхідні для діяльності;
- відповідно до мети й обраних матеріалів застосовувати певні засоби (знаряддя, інструменти) діяльності;
- реалізовувати систему дій, необхідних для досягнення відповідного результату;
- оцінювати результат (продукт діяльності) і на цій основі формувати самооцінку як суб'єкта діяльності;
- усвідомлювати на основі самопізнання й самооцінювання необхідні аспекти подальшого самовдосконалення і самовиховання.

Власне забезпечити особистісний розвиток дитини старшого дошкільного віку, вироблення її власного стилю діяльності найефективніше тільки завдяки гуманно-особистісній педагогічній взаємодії вихователя й вихованця, яка, зі свого боку, передбачає створення умов для заохочення і задоволення, активного розвитку і становлення потенційних сил дошкільника.

Доречно ще раз підкреслити, що за таких умов вирішальну роль відіграє рівноправне спілкування з дитиною, віра в її можливості, взаємоповага, співпраця та партнерські стосунки і водночас творча майстерність дорослого у конструюванні привабливого педагогічного процесу. Саме такі чинники дають дитині змогу проявити розмаїття своєї сутності, а це і є для педагога «чарівною паличкою» у спрямуванні освітнього процесу на повноцінний розвиток сил і здібностей, на побудову такої системи взаємин, котра сприяє розвитку суб'єктності та індивідуальності, успішному сходженню по драбинці саморозвитку й самовдосконалення.

Вважаємо, що кожен сучасний педагог зобов'язаний оволодіти майстерністю гуманно-особистісної взаємодії з дитиною. Системні зміни у практиці становлення особистості сучасного дошкільника зумовлюють актуалізацію психолого-педагогічних знань батьків та педагогів про особливості й закономірності розвитку дитини, що є провідною умовою психологічного супроводу та підтримки наявних досягнень малюка. Додамо, що взаємодія дорослого з дитиною має регламентуватися об'єктивною потребою малюка в допомозі, схваленні та керівництві.

На нашу думку, всі види діяльності, які відіграють важливу роль у становленні особистості, сприяють її розвитку. Однак пріоритету слід надавати творчим завданням, що передбачають активні пошуки і творчі підходи до їх виконання і, безсумнівно, стимулюють формування у дітей інтересу до пізнання.

Ідеться про використання педагогами-практиками як традиційних, так і модерних форм організації їх діяльності. Успішність останньої багато в чому залежить від максимальної продуманості самостійних зусиль вихованців, що включає врахування висловлених дітьми власних поглядів, розвиток їхніх емоційних переживань, виявлення самостійності, відповідальності, активності тощо. Міні-дискусії, комплексні навчальні екскурсії, популярні в дітей рольові, ділові та дидактичні ігри сприяють активізації їхньої пізнавальної діяльності. Тому ті природні соціальні утворення, які виникають під час повсякденних ігор та

спілкування, доцільно зберігати і при організації навчальної діяльності, оскільки вони поліпшують настрої дітей, посилюють їх упевненість у собі та спонукають до кращого оволодіння пізнавальною інформацією.

Для забезпечення особистісного становлення старших дошкільників, науковці радять використовувати колективні форми роботи з ними (заняття, тематичні бесіди, ігри, різноманітні етюди), роботу в малих групах (дидактичні, сюжетно-рольові, ділові ігри; виконання дітьми доручень, спеціально організовану спільну діяльність із визначеним та невизначеним розподілом ролей тощо), індивідуальну діяльність (бесіди, закінчення розпочатих оповідань, розв'язання моральних колізій, малювання за задумом та на вільну тему тощо).

У реалізації завдань розвитку особистісного потенціалу дошкільників, окрім урахування специфіки різних видів їхньої діяльності, у практику роботи доцільно запроваджувати додаткові форми, методи і прийоми психолого-педагогічної діяльності, спрямовані на виховання поваги до власної унікальності, своєрідності, шанобливого ставлення до власноствореного, в поєднанні з формуванням позитивно-ціннісного ставлення до оточуючих, суспільного, колективного продукту. До прикладу:

- створення збірок малюнків кожної дитини на тему «Мої малюнки» та об'єднання їх у тимчасово діючі виставки «Наші малюнки»;
- підготовка збірок цікавих висловлювань кожної дитини на тему «Моя книга» та об'єднання їх у спільні книжки «Наша книга»;
- створення колажів про кожну сім'ю на тему «Моя сім'я» та об'єднання їх у спільну галерею;
- проведення днів іменинників із фокусуванням особливої уваги на іменинникові (розташування фотографій цієї дитини та її сім'ї, надання їй права в цей день ухвалювати важливі рішення, обирати найцікавіші ролі, бути першим помічником вихователя та ін.);
- малювання дітьми автопортретів, об'єднання їх у спільні колажі;
- збір матеріалів, котрі враховують особливі інтереси кожної дитини;
- позначення індивідуальних місць, де діти складають свої речі, за допомогою самостійно зроблених або обраних дітьми малюнків;
- створення у групі «Куточку затишку» для індивідуального перепочинку вихованців;
- інформування батьків про особливі досягнення дитини;
- розміщення іграшок у доступних для дітей місцях; записування відповідей дошкільнят на плакатах та оформлення спільних тематичних галерей («Що я люблю», «Що я вмю» тощо).

Висновки. Визначено такі педагогічні умови організації розвитку особистості дитини, як наявність високодуховної атмосфери, забезпечення індивідуального підходу до підготовки та врахування можливостей дитини, її бажань, потреб у рівноправному спілкуванні, збагачення її внутрішнього світу, культура у налагодженні взаємин, використання системи специфічних методичних способів в освітній роботі, приклад педагога для наслідування тощо.

Перелічені чинники уможливають старшому дошкільнику формування власного стилю діяльності (самостійно, з урахуванням власних можливостей та інтересів, а не за настановами та вказівками дорослого). Утворення такого стилю діяльності дає дитині змогу зберегти свою особистісну цілісність та самобутність в умовах мінливого світу, при цьому адаптуючи дії та поведінку відповідно до особливостей соціального середовища. Гармонізація індивідуального стилю поведінки, її суспільної спрямованості досягається через стимулювання та збагачення різних видів діяльності дошкільника: гри, праці, навчання, спілкування, образотворчої діяльності тощо.

Власне забезпечити особистісний розвиток дитини старшого дошкільного віку, вироблення її власного стилю діяльності можна тільки завдяки гуманно-особистісній педагогічній взаємодії дорослого з дитиною, яка передбачає створення умов для заохочення і задоволення, активного розвитку і становлення потенційних сил дитини. Повторимо, що за таких умов вирішальну роль відіграють рівноправне спілкування з дитиною, віра в її можливості, взаємоповага, співпраця та партнерські стосунки і водночас – творча майстерність дорослого вибудовувати привабливий педагогічний процес. Реалізація описаних чинників дає змогу дитячій особистості проявляти розмаїття своєї сутності, а це і є для педагога «чарівною паличкою» у спрямуванні освітнього процесу на повноцінний розвиток сил і здібностей, на побудову такої системи взаємин, яка сприяє розвитку суб'єктності та індивідуальності, успішному сходженню по драбинці саморозвитку і самовдосконалення.

Використана література:

1. Борисова З. Н., Кузьменко В. У. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки. Київ : Вища школа, 2004. 511 с.
2. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посіб. для студ. вищ. навч. закл. Видання друге, доопрацьоване. Дрогобич : Коло, 2006. 608 с.
3. Кобрій О. М. К. Ушинський про демократичні засади виховання. *Українська система виховання : проблеми, перспективи* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 1999. Вип. 27. С. 172–176.
4. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ : Освіта, 1998. 255 с.
5. Кузьменко В. У. Створення індивідуально орієнтованих програм виховання і навчання дітей дошкільного віку. *Оновлення змісту, форм та методів навчання та виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. Вип. 19. Рівне : РДГУ, 2002. С. 34–37.
6. Ладивір С. О. Індивідуалізація виховання дитини в дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 2002. № 1. С. 14–15.

7. Ладивір С. О. Плекаймо дослідників і мудрих мислителів. *Дошкільне виховання*. 2004. № 5. С. 3–6.
8. Литвин Л. Увага до особистості дитини. *Дошкільне виховання*. 2001. № 5. С. 18–19.
9. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності : навч. посіб. Київ : Освіта, 1995. 159 с.

References:

1. Borysova Z. N., Kuzmenko V. U. (2004) *Khrestomatiia z istorii doshkilnoi pedahohiky*. [Textbook on the history of preschool pedagogy] Kyiv : Vyscha shkola. 511 s. [in Ukrainian].
2. Vyshnevskiy O.I. (2006) *Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky : posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl.* [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy: manual. for students higher education app] Vydannia druhe, doopratsovane. Drohobych : Kolo. 608 s. [in Ukrainian].
3. Kobrii O. M. (1999) *Ushynskiy pro demokratychni zasady vykhovannia*. [Ushynsky on the democratic principles of education.] *Ukrainska sistema vykhovannia : problemy, perspektyvy : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Ivano-Frankivsk, Vyp. 27. S. 172–176*. [in Ukrainian].
4. Kononko O. L. (1998) *Sotsialno-emotsiyni rozvytok osobystosti (v doshkilnomu dytynstvi) : navch. posib. dlia vyshch. navch. zakl.* [Socio-emotional development of personality (in preschool childhood): education. manual for universities education closing] Kyiv : Osvita. 255 s. [in Ukrainian].
5. Kuzmenko V. U. (2002) *Stvorennia indyvidualno oriientovanykh prohram vykhovannia i navchannia ditei doshkilnoho viku*. [Creation of individually oriented programs of education and training of preschool children.] *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia ta vykhovannia v zakladakh osvity : zb. nauk. pr. Vyp.19. Rivne : RDHU, S. 34–37*. [in Ukrainian].
6. Ladyvir S. O. (2002) *Indyvidualizatsiia vykhovannia dytyny v dytiachomu sadku*. [Individualization of child education in kindergarten.] *Doshkilne vykhovannia. № 1. S. 14–15*. [in Ukrainian].
7. Ladyvir S. O. *Plekaimo doslidnykiv i mudrykh myslyteliv*. (2004) [Let's cherish researchers and wise thinkers] *Doshkilne vykhovannia. № 5. S. 3–6*. [in Ukrainian].
8. Lytvyn L. (2001) *Uvaha do osobystosti dytyny*. [Attention to the personality of the child.] *Doshkilne vykhovannia. № 5. S. 18–19*. [in Ukrainian].
9. Savchenko O.Ia. (1995) *Rozvyvai svoi zdibnosti : navch. posib.* [Develop your abilities: teach. manual] Kyiv : Osvita, 159 s. [in Ukrainian].

Ivah S. Pedagogical conditions of personally-oriented development of older preschool child in the conditions of a pre-school education institution

The article considered the issues of personality formation of a child of older preschool age; it is emphasized that this process concerns both her moral education and humanization, which include the formation of her orientation to national values, and the implementation of a person-oriented approach to education, which is manifested in its activity activation, individualization, democratization, which, in turn, involves taking into account different levels of complexity of the material, educational programs, etc.

The main factor in the successful development of personality at the stage of preschool childhood is determined to be the socio-cultural situation of the preschool child's development, which includes a complex system of interdependencies in the system «parents – children – educators and is based on coherence, unity in the actions of the pedagogical team and parents, mutual understanding between them.

The conditions for ensuring the personality-oriented development of older preschool children in the conditions of a preschool education institution and the family, including the presence of a highly spiritual atmosphere, ensuring an individual approach to training and taking into account the child's capabilities, his wishes, needs for equal communication, and the enrichment of his inner world, were studied, the culture of building relationships, the use of a system of methodical methods in educational work, the example of a teacher to follow, etc.

It has been proven that for the successful development of the personality of a child of older preschool age, the stabilization of his personal attributes, and the strengthening of an individual style of behavior, the essential factors are taking into account the features of a certain type of activity, the presence of several activity programs depending on the individual characteristics of the child, and a fairly clear awareness of them by all subjects of the educational process.

Key words: *personality development, orientations, values, worldview, priority of moral development, older preschool child.*